

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin rajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

Säädösehdotus on riittävä.

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Ehdotus on erittäin hyvä. Lastensuojelun sosiaalityöntekijällä tulee olla aikaa hoitaa asiakasperheen asioita ja tavata asiakkaana olevaa lasta ja asiakasmäärän rajausta on tähän paras keino. Tästä näkökulmasta vielä parempi olisi, jos lasten lukumäärä työntekijää kohti olisi esim. 25, koska lasten asiat ovat erittäin vaativia ja asioiden/verkostojen hoitaminen vie paljon aikaa.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

-

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4

-

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä säätelyllä olisi?

On selkeää säätää laissa täsmällisesti asiakkuuden päättymisestä. Tämä on asiakkaan oikeustuvan kannalta perusteltua.

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä pääosin

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Vaikka peruspalvelut ovat ensisijaisesti matalalla kynnyksellä, on mietittävä, kuinka paljon avohuollon tukitoimin voidaan tehdä vaikeassa tilanteessa olevien lasten ja nuorten hyväksi (väkivaltaisuus, henkirikokset yms). Onko tässä huomioitu vanhempien tuen tarve (perhesurmatapaukset yms.), kuten psykoterapia, jotta vanhemmat jaksavat.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa säätelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla säätelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän säätely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Lapsen edun huomiointi on ensisijainen sijaishuoltopaikan valinnassa. Pykälä parantaa huomattavasti nykyistä tilannetta, mutta riittäkö se?

Ongelmana on laitospaikkojen riittämättömyys. Yksiköitä on oltava eri tarpeille: Päihteidenkäyttö, väkivaltatausta ja traumatausta. Traumataustaisille sopivia paikkoja ei ole tällä hetkellä tarjolla. Perhehoidossa ei ole yleensä riittävää osaamista.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu säätely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

Se parantaa lasten koulutuksen toteutumista ja tiivistää oppilaitosten ja lastensuojelun välistä yhteistyötä.

9 a. Onko 49 a §:n säätely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Se parantaisi selvästi toteutuessaan sijaishuollossa olevien lasten kuntoutumista normaaliin elämään. Erityisesti tarvitaan lasten ja nuorten traumausten hoitoa, päihde- ja mielenterveyskuntoutusta sekä neuropsykiatristen ongelmien tutkimusta ja hoitoa.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

Esityksessä on avattu uudella ja perusteellisemmalla tavalla erityisen huolenpidon jakson ja tuen sisältöä. Pidempi jakso mahdollistaa kuntouttavan työn ja tarpeen mukaiset integroidut päihde- ja mielenterveyspalvelut. Pidempi jakso katkaisee paremmin päihde- ja väkivaltakierteen.

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Jakson pidentäminen on merkittävää, koska se vahvistaa tavoitteellisen kuntoutustyön mahdollisuuksia, esimerkiksi päihde- ja mielenterveystyö. Pidempi jakso antaa sijaishuollossa olevalle lapselle paremmat mahdollisuudet hoitoon ja kuntoutukseen (edellyttäen, että lapsen tarvitsemat hoito- ja tukitoimenpiteet ovat saatavilla ja henkilöstö on riittävän koulutettua ja kokenutta).

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Voidaan suunnitelmallisesti pidemmällä tähtäimellä tukea ja kuntouttaa lasta tarpeen mukaisilla toimilla. Tarvittaessa voidaan lopettaa aikaisemmin.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

-

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Erityisen huolenpidon paikkoja on tällä hetkellä riittämättömästi. Nykyiset odotusajat erityisen huolenpidon paikoille ovat kestävämmän pitkiä. Paikkojen riittävyyttä tulee seurata valtakunnallisesti.

Erityisen huolenpidon paikkoja pitää olla riittävästi eri puolilla maata. Tässä tulee ottaa huomioon myös läheisten näkökulma, tapaamismatkojen pituus, niihin käytetty aika ja matkakulut.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

Rajoitustoimenpiteiden tulee olla selkeästi säänneltyjä ja tarkkarahaisia. Kaikki rajoitukset tulee tehdä lapsia ja nuoria kunnioittaen. Tytöille, joita on vähemmän, on usein enemmän rajoitustoimia kuin pojilla, esim. vaatetuksen rajoittaminen. Rajoitustoimenpiteiden tulee olla tasapuolisia kaikille. Myös transsukupuolisten kohtelun tulee olla yhdenvertaista.

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Tarkennukset selkeyttävät tilannetta esim. päihteiden hankkimisen yhteydessä.

Päätöksen välitön tiedoksianto viranomaiselle parantaa lapsen oikeusturvaa ja rajoitustoimenpiteiden seurantaa ja valvontaa laitoksissa.

Menettelyä tulisi selkiyttää tilanteessa, jossa rajoitustoimenpiteitä tehdään kiireellisesti esim. viikonloppuna, kun kun lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä ei ole tavattavissa.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

Laittomien huumausaineiden ja muiden esineiden haltuunotosta laitoksissa tulee tehdä selkeät yhtenäiset ohjeet eri toimijoille. Tulee selvittää, miten haltuun otettujen esineiden kanssa menetellään, kun viranomaisilla ei ole lakiin perustuvaa velvoitetta palauttaa niitä asianomaisille sijaishuollon päättyessä.

Jos lapselta löytyy huumausainetta, onko tarpeen ilmoittaa henkilön tietoja poliisille vai onko mahdollista ilmoittaa anonyymina tai muuten hävittää huumeet? Mitkä ovat parhaat keinot suojella lasta hänen tulevaisuuttaan silmällä pitäen? Laitoksen on kyettävä luomaan luottamuksellinen suhde lapseen ja luottamus voi mennä, jos ilmianto tehdään poliisille anonyymistikin.

66 § Henkilöntarkastus

Tämä on tarpeellinen lisäys. Henkilöntarkastuksen tarve on selostettava lapselle selkokielisesti, tarvittaessa tulkkauksen avulla. Esim. kadulla ollessaan lapsi voi käyttää teräesineitä mukanaan

vedoten omaan turvallisuuteensa. Hänen pitää ymmärtää, että niiden poistaminen tehdään sekä laitoksen ja siellä olevien lasten että henkilön itsensä turvallisuuden takia.

68 § Kiinnipitäminen

On hyvä, että selvitys kiinnipidosta on tehtävä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Laitoskohtaisesti tulleet tapaukset selventävät sitä, onko lapsi tarpeen mukaisessa oikeassa paikassa sijoitettuna vai onko syytä vaihtaa toiseen hoidollisempaan paikkaan esim. silloin, kun päihteiden käyttö on hallitsematonta. Lapsen oikeusturva paranee ja valvonta lisääntyy rajoitustoimenpiteiden käytössä.

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

Tämä on välttämätön uudistus erityisesti päihdekierteessä olevien lasten suojelemiseksi ja riittävän pitkän tarpeenmukaisen hoidon ja kuntoutuksen toteuttamiseksi, sijoituksen aikaisen opetuksen, ulkoilun ja muun harrastustoiminnan varmistamiseksi sekä rajoitustoimenpiteiden valvomiseksi. Liittymisvapauden rajoittamiseen tulee liittää terapeuttisia keskusteluja esim. luvatta laitoksesta lähtemiseen ei välttämättä liity päihteitä, vaan psyykkistä oireilua, ahdistusta tai itsensä vahingoittamista.

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

Tämä on tarpeellinen lisäys. Luvatta laitoksesta lähtö ja palaamatta jääminen voi venyä käytännössä hyvinkin pitkään, kun säännökset eivät ole selvät siitä, kuka on velvollinen etsimään lasta ja palauttamaan hänet laitokseen. Päihdekierteessä oleva lapsi/nuori katoaa usein ”maan alle”, jolloin hänen löytämisensä ja palauttamisensa laitokseen on erityisen vaikeaa. Ennakkotoimenpiteet, kuten lapsen sijoittaminen oikeaan aikaan oikeaan tarvetta vastaavaan paikkaan ja valvonnan etukäteissuunnittelu ovat hyvin tärkeitä. Vielä on liian yleistä, että vaikeista päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviä lapsia sijoitetaan halvimpiin, ei tarpeen mukaisesti laitoksiin. Myös vanhemmat tai muut huoltajat tarvitsevat tiedon lapsen poistumisesta luvatta laitoksesta.

70 § Eristäminen

Kun eristämistarvetta tulee, on selvitettävä samalla, onko lapsi sijoitettuna oikeaan tarvetta vastaavaan paikkaan.

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

Erilliset päätökset vahvistavat lasten oikeusturvaa.

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

Kyllä

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

Lapselle on kerrottava jo etukäteen ennen sijoittamista, että ko. laitoksessa on erityisiä rajoituksia, jotka ovat pidemmälle meneviä kuin lastensuojelulaitoksissa.

Lapsen oikeusturvan kannalta on ehdottoman tärkeää kirjata rajoitustoimenpiteet mahdollisimman tarkasti. Se selkeyttää ja edesauttaa tavoitteellisen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamista ja yhteyden katkaisemista haitallisiin kontakteihin, kuten huumekauppaan. Esimerkiksi erityisesti kehon tarkastuksissa on ilmennyt villiä käytäntöä ja lain vastaisuutta. Lapset ovat erityisen herkkiä näissä asioissa eikä heille tule aiheuttaa näillä toimilla traumoja. Ohjeistusta tarvitaan siihen, mitä voi tehdä ja mitä ei. Lastensuojelulaista pitää tehdä soveltamisopas samalla tavalla kuin sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut sosiaalihuoltolain osalta sekä päivittää sitä tarpeen mukaan. Tämä auttaa lain soveltajia, joilla ei aina ole varsinaista koulutusta riittävästi käytettävissään.

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

Täsmennykset ovat tarpeellisia. Olisi tarpeen selkeyttää työnjakoa eri toimijoiden välillä, kuten säännökset poliisin virka-avun antamisesta.

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

Tietoisuus toimenpiteistä lisääntyy, pystytään seuraamaan, ovatko ne lainmukaisia ja millaisissa asioissa eristämistä tapahtuu. Valtakunnallisella seuraamisella ja tilastoinnilla ehkäistään mielivaltaa. Olennaista on, että lomakkeet ovat yhdenmukaisia valtakunnallisesti. Aluehallintovirastolla tulee olla yhdenmukainen valtakunnallinen ohjeistus.

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisvelvoitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

Ilmoitusvelvollisuus valvontaviranomaiselle mahdollistaa seurannan ja yhteiniset käytännöt koko maassa. Se vähentää perusteettomia eristämisistä ja mielivaltaa, myös toimenpiteitä resurssisyistä.

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

Kyllä

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

Täsmennykset ovat erittäin tärkeitä ja parantavat jälkihuollossa olevien oikeusturvaa ja palvelujen saantia. Nuori ei voi nykyisin jatkaa perhehuollossa, kun hän on täyttänyt 18 vuotta. Se pitäisi kuitenkin mahdollistaa niin että nuori voisi halutessaan ja perheen kanssa sopien jatkaa myös 18 ikävuoden jälkeen.

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

Ei kantaa

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

Meneekö tämä päällekkäin erityisen huolenpidon kanssa?

Onko koulu hallinnollisesti valtion lastensuojelulaitoksen koulu vai kuuluuko koulu kunnan sivistystoimen alaisuuteen? Lapsen tulevaisuuden kannalta on merkitystä sillä, mistä koulusta päättötodistus on saatu, jotta vältetään lapsen leimautuminen.

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

Koko laki:

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut hyvän soveltamisoppaan sosiaalihuoltolaista ja sitä päivitetään tarpeen mukaan. Lastensuojelulaista tarvitaan vastaava, sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemana, koska lain soveltajat tarvitsevat soveltamis- ja tulkinta-apua työssään. Lisäksi tarvitaan oikein suunnattua ja ajantasaista koulutusta, jota ei ole aina ollut riittävästi tarjolla.

68 § 4 momenttiin lisäys siitä, että sosiaalityöntekijän on arvioitava ja tehtävä suunnitelma yhdessä lapsen ja sijaishuoltoapaikan sekä mahdollisuuksien mukaan vanhempien tai muun huoltajan kanssa.

69 a § lisäys: Lapsen vanhemmille tai muille huoltajille on tarpeen mukaan ilmoitettava lapsen poistumisesta luvatta laitoksesta.

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

49 a § lisäys yksityiskohtaisiin perusteluihin: Sekä uhrin että tekijän väkivalta- ja uhrikokemukset tulee ottaa huomioon. Sama henkilö on voinut olla sekä tekijä että uhri.

Sillanpää Tuula
Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry - Päihdeasiamies